

Gazdasági szakoktatás.

A magyar közvélemény mind nagyobb eréllyel és jobban kialakuló egyhangusággal követeli, hogy a magyarság vezetőinek, az egyházaknak revízió alá kell venniök eddigi kulturális politikájukat s az adott államjogi keretek között való élet szükségletei szerint kell irányítani az ifjuság nevelését. Kisebbségi sorsunkban ifjuságunk az állami és törvényhatósági közélet állásairól jó részben kiszorult. A szabad kereseti pályákon való elhelyezkedés is megnehezült. A magyar közéletnek hivatalokkal való ellátása nem tesz szükségessé annyi elméleti irányu iskolát, amennyivel a magyar felekezetek rendelkeznek. Már 6—8 éve kísért az iskolák leépítésének kérdése. Ma már ezt a kérdést különösen aktuálissá tette az a fájdalmas körülmény is, hogy az egyházak teherbíró ereje kimerült. Eddig kölcsönökkel s a régi idők megtakarításainak felhasználásával ugyahogy tudták fedezni kiadásait. Ez ma már nem megy. Mindegyik magyar egyház komolyan foglalkozik egykét középiskolája leépítésével, illetőleg átszervezésével. A r. kath. egyház marosvásárhelyi liceumát akarja ipariskolává átszervezni, a ref. egyház, miután egy-két liceuma, több polgári iskolája megszűnt, Brassóban akarja kereskedelmi iskoláját középfokúvá kifejleszteni.

A magyar párt ez idei szatmári közgyűlése egyhangulag hozta azt a határozatot, hogy a magyar kisgazdatársadalom boldogulása érdekében „szükségesnek tart legalább két gazdasági szakiskola felállítását és felkéri az egyházak főhatóságait, hogy *felesszámú főgimnáziumainak elkerülhetetlen átszervezésével kapcsolatban tegyék megfontolás tárgyává mezőgazdasági szakiskolák felállításának kérdését.*“

Ez a megállapított szükség és határozottan kimondott kívánalom ezt a fájó kérdést olyan irányba tereli, hogy helyes megoldásával, a lelkek meggyőzésével új célokat tűzhetünk

népünk elé, az anyagi boldogulás és függetlenség útját, amely a történelem tanítása szerint is a kulturális előhaladás és fejlődés feltétele. Végső elemzésben egy új népnevelő program megállapításáról van szó tehát, amely máról holnapra nem ígér sikereket és eredményeket, de annál áldásthozóbb lehet, ha konzervatív gondolkodású népünket megismerteti az újszerű gazdálkodás modern elveivel s lelkébe plántálja azt a felfogást, hogy nem a hivatal, hanem a termelő munka által megalapított anyagi függetlenség és boldogulás biztosítja a nemzeti eszméhez való hűséget és ragaszkodást és fajunk boldogulását.

Ezek meggondolása ösztönzött arra, hogy olvasóinkkal megismertessük a mezőgazdasági oktatásra vonatkozólag a mult évben hozott törvény legfőbb intézkedéseit, valamint az ilyen magániskolák szervezését és működését szabályozó végrehajtási utasítást.

A törvény a mezőgazdasági oktatásnak két kategóriáját állapítja meg. Egyik a *tulajdonképeni oktatás*, másik a *mezőgazdasági ismeretek népszerűsítése*. A tulajdonképeni oktatást adják: a) *első és másodfoku gazdasági iskolák* külön fiuk és lányok részére; b) *első és másodfoku háztartási iskolák*. A gazdasági ismeretek népszerűsítése történik: a) *téli gazdasági fiu és ideýnszerinti leány háztartási iskolák által*; b) *gazdasági előmunkás iskolák (scuolă de ucenici agricole)*; c) *meghatározott idejü vagy vándortanfolyamok által*; d) *előadások, beszélgetések, bemutatások, gazdasági kirándulások, kiállítások, muzeumok, idöszaki közlemények, brosurák, mozi, rádió s minden e célra alkalmas eszköz által*.

Ilyen iskolákat létesíthetnek: az állam, mezőgazdasági kamarák, vármegyék, községek, erkölcsi személyek, egyesek és egyesek egyesületei. Az iskolák felügyelete és vezetése a földmivelésügyi miniszter hatáskörébe tartozik. Minden iskolánál egy vezető bizottság (un comitet de îndrumare) működik. *Minden iskolának saját szabályzata van*, melyet a miniszter approbál. „Olyan román állampolgároktól lakott vidéken, akik egy etnikai kisebbséghez tartoznak, az oktatást más nyelven is lehet adni, mint a román, azzal a feltétellel, hogy a román nyelv, történelem, földrajz és jogi ismeretek kötelezően

előadatnak az állami iskolákban román nyelven. Kisebbségi tanításhoz magániskolákban románul adják elő a román földrajzot, nyelvet és alkotmányt“.

A II. fokú gazdasági iskolák célja: a) szakembereket képezni a magán- és állami gazdaságok, állattenyésztés, kertészet; b) segédszemélyzetet az iskolák és népszerűsítés; c) mestereket a tanítóképzők és földmives felső elemi oktatás számára. Felvétetnek a 16. évet betöltött, gimnáziumot végzett növendékek. Tartama az egyéves gyakorlattal együtt 4 év, amely azonban a földmívelési főtanács engedélyével 3 évre is redukálható. A végzettek bakkalaureatusi vizsgálatot tesznek, amelynek alapján beiratkozhatnak gazdasági főiskolába.

Az I. fokú gazdasági iskolák célja: a) jó gazdákat képezni saját maguk és magánosok számára; b) végrehajtó személyzetet gazdasági ismeretek népszerűsítése számára. Tanárok száma az igazgatóval együtt 4—6, akik közül 1—2 általános műveltséget ad elő. Felvétetnek 13. évet betöltött, négy elemi osztályt végzett tanulók. Tartama az egyéves gyakorlattal együtt 3—4 év, de létesíthető kétéves is. Ebbe azonban csak 7 elemi osztályt végzetten vétetnek fel.

A népszerűsítő oktatást végzik: a) *școale de ucenici agricole*. Ezeket egy szaktanár vezeti, aki mellett egy pedagógus működik. Szabad idejükben gazdasági propagandát végeznek. Tanulnak románul írni olvasni. Tartama 2—3 év. Felvétetnek 4 elemi osztályt végzett növendékek. A végzettek *munkaigazolványt* kapnak (un brevet de lucru calificat) s jogot szereznek egy évi katonai szolgálatra.

b) *A téli földmives iskolák és idényszerinti háztartási iskolák*. Céljuk: falusi földmivelő fiuknak és leányoknak megadni a szükséges gazdasági ismereteket, hogy jó gazdák és gazdasszonyok lehessenek. Ilyen iskolák létesíthetők ugyanazon személyzettel és épületben alternative is. Tartamuk 1—2 félév. Vezetőjük egy igazgató, inkább egy vándortanár, akinek a szükséges tanárok, mesterek és mesternők állanak segítségére. Felvétetnek fiúk és leányok korra való tekintet nélkül. 4 elemi osztályt végzett s e tanfolyamot abszolváltnak fiúk jogot nyernek az egy évi katonai szolgálatra.

c) *Vándortanítás*. Gazdasági ismeretek terjesztését me-

gyéenként egy-egy vándortanár végzi. Felnőtt férfiak és asszonyok részére előadásokat, időszaki tanfolyamokat tart, bemutatásokat tart a házaknál, közleményeket, brosurákat ad ki, kirándulásokat, rádió és mozielőadásokat rendez stb.

A kisebbségeknek a saját nyelvükön is.

Ezek a törvény amaz intézkedései, melyek a nagyobbkörű nyilvánosságot is érdekelhetik. A miniszter a javaslat indoklásában következő jellemző vonásait emeli ki: Az 1864. és 1883. évi törvényekkel szemben, melyek a gazdasági oktatás céljáról említést sem tesznek, ez szabatosan meghatározza annak célját. A másik: kiemeli a gazdasági iskolai oktatás és népszerűsítés közötti különbséget s utóbbinak rendkívüli fontosságát. A megokolás hivatkozik azokra az értékes tapasztalatokra, amelyeket ez ismereteknek a nép tömegében való elterjesztése körül Csehszlovákiában, Németországban, Ausztriában és Magyarországon szereztek. A szenátusban a javaslat előadója Románia egyik legkiválóbb elméje, *Radulescu-Motru* egyetemi tanár, aki az eddigi gazdasági oktatás eredményéről lesújtó kritikát mond. Minden oktatás terméketlen, sőt romboló, ha ellene mond a nemzet igazi érdekeinek. A gazdasági oktatás célja: *az ifju nemzedéket a termelő munkára előkészíteni.* A gazdasági oktatás az a laboratórium, melyben az ifjuság termelő erőivel kísérleteznek. De az eddigi iskolák nem szolgálták következetesen ezt a célt. Csak bizonyítványgyárak voltak s mérlegük nagyon szomorú. Nem járultak hozzá az ország gazdasági termelésének emeléséhez. Jó részben csak a nevük volt meg, de sem taneszközök, sem tanáraik nem voltak. A jelenlegi törvény érdeme, hogy nemcsak tisztán kitűzi a célt, hanem gondoskodik az eszközökről is. A modern kor szellemének a bélyegét hordja magán, — mondja az előadó — mert biztosítja az ember természetes jogát, a mozgás szabadságát, *midőn megengedi, hogy minden iskolának saját szabályzata legyen.* Ez a szabadság hatalmas ösztönzés lesz a gazdasági oktatás fellendítésére. És végül helyes és célszerű intézkedésnek mondja, hogy ez az oktatás a földmívelési miniszter hatáskörébe megy át, mert eddig árván és gondozatlanul állott a közoktatási miniszter keze alatt.

Ki kell terjeszkednem arra a polémiára, melyet Radulescu

Motru a Consiliul legislativ-val folytat előadásában. A Cons. legislativ ugyanis azt mondja a törvény 10. paragrafusáról, melyben a kisebbségekről van szó: a tanács abban a véleményben van, hogy egy nemzeti állam nem szervezhet, vezethet és tarthat fenn olyan iskolákat, melyekben a nyelv, a nevelés és oktatás főeszköze, idegen. Még ha olyan értelemben módosítanák is a törvényt, hogy csak a magánosoktól létesített iskolák használhatnak idegen nyelvet, a tanács akkor is azt hiszi, hogy ez a rendelkezés az állam helyes szervezésének ellene van, minthogy a létesíteni szándékolt iskolák, ha magánosokéi is, allami jelleget kapnak azáltal, hogy az állam engedélyezi és ellenőrzi (3. paragrafus) és végzettjeik a törvény szerint élvezik a kapott diploma összes jogait, melyek között van a rövidebb idejű katonai szolgálat is.“ Ezért a 10. paragrafust törölni javasolja. Ez a törlés szerencsére nem történt meg. Radulescu-Motru hibásnak mondja ezt a felfogást, a törvény szellemével ellenkezőnek, mert ez oktatásnak nem az a célja, hogy diplomát adjon, hanem az, hogy a mezőgazdaság részére termelő embereket neveljen.

A törvényt 1929-ben hozták. 1930 nyarán megjelent hozzá a végrehajtási utasítás is. És a Monitorul Oficial 1930 nov. 5-i (250. sz.) számában megjelent a *gazdasági magánoktatásra vonatkozó szabályzat* is. Ez az, ami minket közelebbről érdekel.

Figyelmesen áttanulmányozva ezt a szabályzatot, megállapíthatjuk, hogy semmi egyéb, mint az 1925. évi magánoktatási törvény intézkedéseinek a gazdasági oktatásra való alkalmazása és oly részleteknek a szabályozása, melyek természetüknél fogva nem foglalhatnak helyet törvényben.

Az általános rendelkezésekből megtudjuk, hogy a növények számának osztályonként legalább 10-nek kell lenni, de az I. foku iskoláknál az egész tanulósg száma lehet 20. A magániskola *közvetlenül* levelez a közhatóságokkal, de az elvi jelentőségű rendeleteket a fenntartóval is közlik. A rendeleteket azonnal és kellő időben kell közölni az iskolákkal a fenntartóknak, különben büntetést vonnak az iskolára. A *másodfoku iskolák csak az állami tantervet követhetik, a többieknek saját tantervük lehet.* A szabályzat előírja részletesen a ma-

gániskolák és személyzet engedélyezésének módozatait, a ké-
rés benyújtásának határidejét (jan. 1.), melyeket ismerünk
már a magánoktatási törvényből. *A levelezés közhatóságokkal
kizárólag román nyelven történik*, a belső igazgatásban lehet
használni az iskola nyelvét is. Magániskolák nyomtatványai-
kon és bélyegzőiken nem használhatják az ország címerét. Az
összes kimutatások, anyakönyvek, katalógusok kötelezően ro-
mán nyelven vezetendők és fakultative az iskola nyelvén.
Nyilvánossági jog nélküli magániskolák nem adhatnak ki di-
plomát, csak igazolványt, de ezt is románul s az iskola nyel-
vén. Nem engedélyezett könyveket fegyelmi eljárás terhe alatt
használni nem szabad. A tanulók nem alkothatnak iskolai,
vagy iskolán kívüli egyesületeket, csak a minisztertől engedé-
lyezett szabályzat alapján.

Az előadás nyelvét a fenntartó határozza meg. Csak olyan
tanulók vehetők fel, kiknek anyanyelve azonos az iskola taní-
tási nyelvével. A zsidó iskolák nyelve a román, vagy a héber.
Ha saját tantervük van, ez nem foglalhat magában semmit,
ami a közrenddel, jóérkölesökkel, az ország törvényeivel, in-
tézményeivel és érdekeivel ellenkezik.

A nyilvánossági jogu magániskolák, hogy engedélyt kap-
hassanak, a törvény összes előírásainak meg kell hogy felel-
jenek. Tantervük legalább annyit kell hogy felelöljen, mint
az államiaké. Beiratkozás, tanfolyamok hasonlóan. Az enge-
délyért a megnyitás évének januárjáig kell folyamodni. Ha
a miniszter 6 hónapig nem felel, megnyitható. Osztályozás,
előléptetés, abszolválás, mint az államiaknál. Az abszolváló
vizsgálat egy miniszteri kiküldött elnöklete mellett a vezető
tanács és a mezőgazdasági kamara és a tanári kar jelenlété-
ben történik, a bakkalaureatusi a miniszteriumtól alkotott bi-
zottság előtt.

A magánoktatás ellenőrzése kétféle: adminisztratív és
pedagógiai. Amaz évenként legalább egyszer, de nyilvános-
sági jogu iskoláknál az évvégi vizsgálat is kötelező. De év
folyamán ismételhető, ahányszor a szükség kívánja. A peda-
gógiai év folyamán történik, vagy az évvégi vizsgálatok al-
kalmával.

Büntetések: első megintés, második megintés, bezárás
vagy nyilvánossági jog megvonása. A tanárok fegyelmezése
a fenntartó hatóság jogkörébe tartozik. *Dr. Gál Kelemen.*

IRODALOM.

A cseh unitáriusok könyvei. Amikor a prágai régi várhegyről a Károlyhídon át beérkeztem a Károly-uccába, egy érdekes cégtábla tűnt a szemembe egy könyvesbolt felett. A cégtáblán ez az egyszerű rövid név áll: *Unitaria*. A prágai unitáriusok fiatal lelkészének, br. Hašpl M. A.-nak kalauzolása mellett alkalmam volt itt a cseh unitarizmust propagáló könyvekkel megismerkednem. A *svobodneho bratrstvi*, a szabad testvériség, mint egy társadalmi alakulat szerveződött meg 1922 áprilisában dr. Norbert Fabian Čapek vezetése és irányítása mellett. 1930 júniusában az állam is elismeri őket, s „česko-slovenšti unitaři“ néven, a cseh állam tizenharmadik recepta religióját alkotják. Minden anyagi támogatás nélkül, saját erejükre támaszkodva érték el azt, hogy ma már kb. 15.000 hívővel rendelkeznek. Mindnyájunk érdeklődésére tarthat számot irodalmi munkásságuk, melyet egy pár adattal a következőkben akarok megvilágítani.

Az unitárius gondolatot cseh nyelven hirdető könyveket, a csehországi unitarizmus lelkes megteremtője és odaadó munkása, dr. Čapek írta. Az első könyv 1921-ben jelent meg: *Cestouk obrode — Az újjászületés útja*. A munka címe megadja tartalmának eszmemenetét épen úgy, mint a következő munkáé: *Silna vule — Erős akarat* 1924. Legtermékenyebb az 1925-ik esztendő. Ebben az évben a következő munkák látnak napvilágot: *Nálada — Hangulat*. Második kiadása ebben az évben hagyta el a nyomdát; és a két kiadás eddig 8000 példányban fogyott el. *Nová brázda — Új barázda*. A cseh unitáriusok kátéja, amelyik öt esztendő alatt 5000 példányban fogyott el. A káté három részben — múlt, jelen, jövő — tárgyalja a vallásos élet égetően fontos kérdéseit. Angol fordítása készen van s rövid időn belül meg fog jelenni. *Rytmus tvurciho zivotá — A teremtő élet ritmusa*. A *Hangulat* című munka folytatása. *Pisne svobodneho bratrstvi — A szabad testvériség dalai*. A cseh unitáriusok énekeskönyve, melynek szövegeit és a dallamokat